

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ: ДОВОЄННИЙ СТАН

STRATEGIC ANALYSIS OF THE FACTORS OF THE EXTERNAL ENVIRONMENT FOR THE DEVELOPMENT OF TOURISM IN THE ZAPORIZHZHIA REGION: THE PRE-WAR CONDITION

УДК 658.338.48

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure68-34>**Шелеметьєва Т.В.**

д.е.н., професор,
професор кафедри туристичного,
готельного та ресторанного бізнесу
Національний університет
«Запорізька політехніка»

Мамотенко Д.Ю.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри туристичного,
готельного та ресторанного бізнесу
Національний університет
«Запорізька політехніка»

Гресь-Євреїнова С.В.

к.е.н., доцент кафедри туристичного,
готельного та ресторанного бізнесу
Національний університет
«Запорізька політехніка»

Shelemetieva Tetiana

National University
«Zaporizhzhia polytechnic»

Mamotenko Daria

National University
«Zaporizhzhia polytechnic»

Hres-Yevreinova Svitlana

National University
«Zaporizhzhia polytechnic»

Постановка проблеми. Сьогодні, в умовах війни, від якої постраждали всі сфери та галузі, навряд чи можна говорити про розвиток туризму в Україні. Але після завершення важкого періоду, формування регіональної туристичної політики, спрямованої на його відновлення, потребує прийняття необхідних обґрунтованих управлінських рішень, як з урахуванням загальнодержавних завдань, так і місцевих ініціатив. Проведення стратегічного аналізу зовнішнього середовища розвитку туризму Запорізької області дозволить на майбутнє відобразити ступінь впливу зовнішніх факторів різної спрямованості та умов, а також сформулювати стратегічні напрями туристичної політики регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використання різноманітних інструментів страте-

У статті проведено аналіз факторів зовнішнього середовища розвитку туризму Запорізької області з використання інструменту стратегічного аналізу. Зазначено, що сьогодні досить складно сформулювати правильний підхід до вибору інструменту стратегічного аналізу, який б задовольняв всім вимогам і особливостям розвитку об'єкта у майбутньому. Використано метод PEST-аналізу як інструменту стратегічного аналізу макросередовища. Представлено результати PEST-аналізу розвитку туризму Запорізької області у вигляді таблиці. В результаті проведеного дослідження виявлено політичні, економічні, соціально-культурні та технологічні фактори зовнішнього середовища та їх вплив на розвиток туризму Запорізької області (довоєнний стан). Результати PEST-аналізу є основою для визначення стратегічних напрямів розвитку туристичної галузі й оптимізації управління розвитком туристично-рекреаційною сферою та формування регіональної туристичної політики.

Ключові слова: стратегічний аналіз, зовнішнє середовище, розвиток туризму, регіон, інструментарій, PEST-аналіз, фактори.

In the article, the PEST-analysis method was used to analyze the factors of the external environment for the development of tourism in the Zaporizhzhia region. As a result of the research, the political, economic, socio-cultural and technological factors of the external environment and their influence on the development of tourism in the Zaporizhzhia region were revealed. Among the political factors that can restrain the development of tourism in the Zaporizhzhia region is, first of all, the military situation on the territory of Ukraine, which causes a negative impact due to the possibility of citizens leaving the country and, accordingly, the inability to travel, as well as a decrease in the number of incoming tourists. Analyzing the development of the tourism industry in the Zaporizhzhia region, it was emphasized that tourism is a sphere of the economy that unites almost all industries. That is why the economic factors of the external environment have a great influence on tourism in the region. Socio-cultural factors of the Zaporizhzhia region include many factors that directly affect tourism. The first is the demographic decline (low birth rate), which affects the increase in the number of tourists in the future. The demographic situation in the region is one of the most important social problems. The birth rate decreased by 9.04% in one year, while the death rate increased by 21.5%. Therefore, the death rate prevails over the birth rate. An important factor for tourism in the region is the level of urbanization, because the lifestyle in the city is different from that in the countryside. In large cities, the psychological burden on people increases, as a result of which there is a need for relaxation and rest. Rural residents, on the contrary, seek to expand their horizons, to see something new and unusual for themselves, so for this they go on trips to big cities. According to the data of the Main Department of Statistics of the Zaporizhzhia region, it can be seen that the number of the urban population somewhat prevails over the rural population. The number of people living in cities is up to 75% of the total population. And only 25% live in rural areas. The existing tourist potential of the region can be realized by implementing effective approaches to the development of the tourist and recreational sphere and property management of tourist and resort complexes.

Key words: strategic analysis, external environment, tourism development, region, tools, PEST-analysis, factors.

гічного аналізу в сфері туризму та можливість їх практичної реалізації досліджували такі зарубіжні та вітчизняні вчені: Баумгартен Л. В., Герасименко В. Г., Квартальнов В. А., Корж Н. В., Моїсєєва Н. К., Семенов В. Ф. та ін. Але ґрунтовний аналіз досліджень здійснений у працях авторів показує, що використання PEST-аналізу як важливого інструменту стратегічного аналізу для оцінювання стану зовнішнього середовища розвитку туризму в регіонах України потребує подальших досліджень та практичних розробок.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження практики використання інструменту стратегічного аналізу для оцінювання стану зовнішнього середовища та впливу факторів на розвиток туризму в Запорізькій області (довоєнний стан).

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сьогодні досить складно сформулювати правильний підхід до вибору інструменту стратегічного аналізу, який б задовольняв всі вимоги діяльності. На практиці існують багато підходів, в яких вчені роблять акцент на певних аспектах і особливостях розвитку об'єкта управління. Але також є технології управлінського аналізу, які застосовуються для оцінювання окремих складових процесу управління. До них належить, зокрема, PEST-аналіз – управлінська технологія, що дозволяє оцінювати стан зовнішнього середовища, вплив, спричинений ним на діяльність і розвиток об'єкта управління, встановлювати тенденції розвитку.

Метою PEST-аналізу є відстеження (моніторинг) змін макросередовища за чотирма вузловими напрямками і виявлення тенденцій, подій, непідконтрольних галузей, що впливають на прийняття управлінських рішень. При використанні PEST-аналізу об'єктом стають економічні, технологічні, соціально-культурні, політичні чинники зовнішнього середовища. Якщо дотримуватися поділу зовнішнього середовища на макро- і мікросередовище, то PEST-аналіз – це аналіз макросередовища [8]. Для того, щоб визначити перспективи подальшого розвитку туризму в Запорізькій області та сформувати стратегічні напрями та цілі туристичної політики регіону, необхідно врахувати потенційний вплив зовнішніх факторів. Для цього необхідно провести PEST-аналіз, який надасть змогу відобразити ступінь впливу факторів різної спрямованості та умов. Усі вони мають важливе значення на функціонування й розвиток туристично-рекреаційного комплексу Запорізького регіону (табл. 1).

За площею Запорізька область входить до першої десятки областей України (27 180 км²). Запорізький край має вигідне геополітичне розташування, комфортні мікрокліматичні умови, різноманітний ландшафт, унікальну флору і фауну, історико-культурну спадщину, достатні природно-оздоровчі ресурси. В Запорізькій області існують вагомі передумови для того, щоб увійти до найбільш розвинутих у туристичному відношенні регіонів України та Європи.

Серед політичних факторів, що можуть стримувати розвиток туризму в Запорізькій області насамперед є військовий стан на території України, що зумовлює негативний вплив через можливість громадян виїзду з країни і відповідно неможливість подорожувати, а також зменшення кількості візних туристів.

Основою для проведення підприємницької діяльності у галузі туризму, а також проведення стратегічних програм щодо розвитку цієї сфери є формування спеціальної законодавчо-правової бази, яка забезпечує захист інтересів держави

та суспільства, прав людини, а також визначає методи діяльності держави у туристичній галузі [7].

Формування державної політики у сфері культури, мистецтв і туризму в області забезпечує Департамент культури і туризму Запорізької міської ради, який створює доступність всіх видів культурних та туристичних послуг, створює умови для розвитку сучасної культурної та туристичної інфраструктури, координує роботу закладів культури, забезпечує втілення державної політики щодо питань з кадрової роботи на туристичних підприємствах, створює умови для розвитку культурного дозвілля населення та ін. [4].

Туризм – це сфера економіки, яка об'єднує практично всі галузі, тому економічні фактори зовнішнього середовища мають найбільш важливе значення на розвиток туризму у регіоні.

Зазначимо, що у Запорізькій області існує проблема невідповідності доходів та витрат населення, адже витрати дещо переважають над доходами. Найбільша сума витрат зафіксована у 2021 році, яка становила 208 670 тис. грн., наявні доходи склали 154 466 тис. грн. [1]. Наведена динаміка (див. рис. 1) показує, що дохід у розрахунку на одну особу також збільшувався протягом шості років (у 2021 р. він збільшився на 157,6% у порівнянні з 2015 роком).

Туристична галузь дуже залежна від рівня доходів, адже це впливає на попит туристичних послуг серед населення, оскільки під час збільшення власного доходу у людей з'являються кошти, які можна витратити на відпустки та подорожі. Проте зі зростанням цін на послуги першої необхідності, можливість подорожувати стає меншою.

Отже, економічна політика області повинна бути спрямована на діяльність, що підвищить туристичну привабливість регіону, оскільки доходи в туристичній галузі супроводжуються підвищенням доходів в інших сферах економіки.

У таблиці 2 відображено динаміку індексу інфляції по Запорізькій області за 2015–2021 рр. [6].

Як бачимо з даних таблиці 2, рівень інфляції коливався протягом усього досліджуваного періоду, і станом на 2021 рік склав 108,8 % (-23,4% у порівнянні з 2015 роком).

Позитивний вплив зростання доходів населення на розвиток туризму буде лише у тому випадку, якщо темпи зростання рівня заробітної плати перевищуватимуть темпи зростання інфляції.

Однією з важливих умов функціонування суб'єктів туристичної галузі та підвищення ефективності їх діяльності є вдосконалення системи оподаткування. Зменшення податку на додану вартість для туризму матиме позитивний вплив, адже це стимулюватиме надходження інвестицій та призведе до зростання ефективності діяльності туристичних підприємств й зниження витрат

PEST-аналіз розвитку туризму Запорізької області

Фактор	Вплив фактору
Політичні фактори	
Нестабільна політична ситуація у країні	Впливає як на внутрішній, так і на в'їзний туризм особливо. Зменшує туристичну привабливість не лише окремих областей, а й усієї країни.
Нестабільність законодавчої бази	Має негативний вплив через неможливість відслідковувати постійні зміни в законодавстві щодо підприємницької діяльності загалом, а також сфери туризму.
Формування державної політики у сфері культури, мистецтв і туризму	Несе позитивний характер для розвитку гармонійного суспільства в межах області, забезпечує доступність всіх видів культурних та туристичних послуг для кожного, створює умови для розвитку сучасної культурної та туристичної інфраструктури регіону.
Економічні фактори	
Невідповідність доходів та витрат населення	Внаслідок цього відбувається зменшення купівельної спроможності населення області і відповідно стає меншою можливість подорожувати, адже всі витрати йдуть на інші потреби, а послуги туризму не є послугами першої необхідності.
Рівень інфляції	Інфляція впливає на прибуток від реалізації туристичних послуг, основні виробничі фонди, заробітну плату працівників туристичних підприємств. Зниження рівня інфляції сприяє зміцненню національної валюти.
Політика оподаткування	Підвищення податків веде за собою збільшення витрат підприємницької діяльності, а це у свою чергу, впливає на підвищення цін на послуги, у тому числі й туристичні.
Недостатня інвестиційна активність та привабливість області у сфері туризму	Впливає на ступінь розвитку туристичної індустрії, погіршує її існуючий стан при недостатньому інвестуванні. Приносить фінансові надходження у майбутньому, а також новітні досягнення та інновації, забезпечує створення нових робочих місць.
Соціокультурні фактори	
Низький рівень народжуваності	Демографічне скорочення впливає на збільшення згодом кількості туристів.
Загальна чисельність населення області	Має вплив на загальну кількість подорожуючих та їх збільшення.
Рівень урбанізації в області (частка міського, сільського населення)	Зосередження населення в містах викликає бажання та необхідність проведення вільного часу за його межами, та навпаки, жителі сільської місцевості прагнуть відвідати великі міста.
Вікова та статева структура населення	Впливає на розвиток певних видів туризму для різних категорій людей та на підхід до їх обслуговування.
Зайнятість населення	Підвищення рівня безробітного населення має негативний вплив, адже зростання його кількості призведе до зменшення платоспроможності населення, та як наслідок – неможливість подорожувати.
Кількість освітніх закладів по підготовці за напрямом «Сфера обслуговування»	Чим більше закладів з фахової туристичної освіти, тим більше створюється кількості робочих місць. Спеціальна фахова підготовка, зокрема, впливає на якість обслуговування та надання туристичних послуг, а також здатність організовувати туристичну діяльність та створювати бізнес.
Національно-культурна спадщина регіону	Наявність національних, культурних, історичних пам'яток сприяє пізнанню культури і культурної спадщини регіону, збереженню культурної спадщини, створює нові можливості для спілкування представників різних культур.
Технологічні фактори	
Сучасні технології обслуговування	Впливають на швидкість та якість надання туристичних послуг, зменшують витрати туристичних підприємств та покращують умови їх роботи.
Мультимедійні технології	Дають змогу працювати з комп'ютерними можливостями та спрощувати вибір туристичних послуг для споживача.

Джерело: сформовано автором

Таблиця 2

Індекс інфляції, %

Рік	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Індекс інфляції	142,1	112,3	114,1	109,2	103,2	104,2	108,8

Джерело: сформовано автором

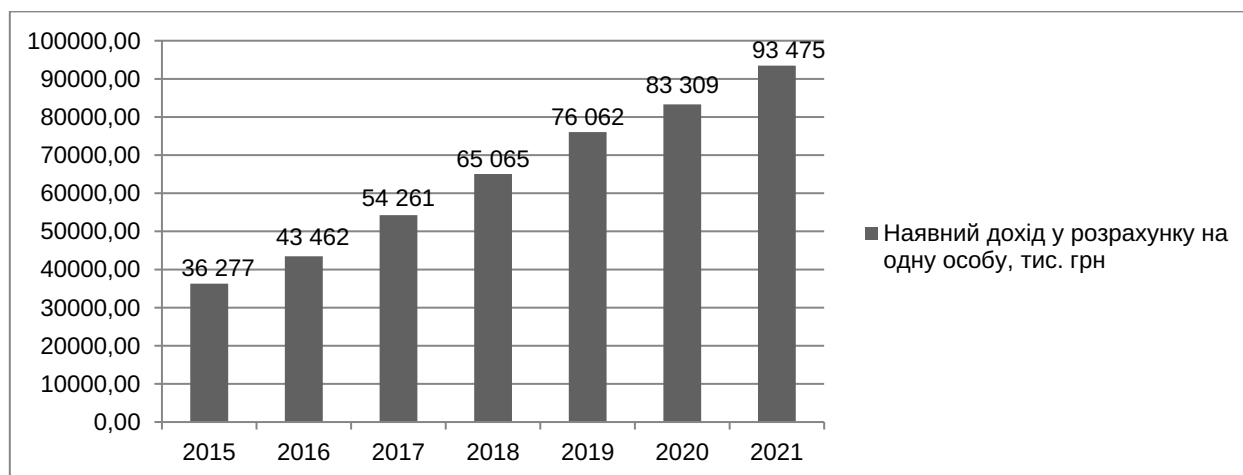

Рис. 1. Наявний дохід Запорізької області у розрахунку на одну особу за 2015–2021 рр., тис. грн.

Джерело: побудовано автором

на послуги [13]. Вирішенням проблем податкової політики області та країни загалом, повинно бути створення оптимальної системи оподаткування.

Найпершим серед соціокультурних факторів є демографічне скорочення (низький рівень народжуваності) (див. табл. 3) [10].

Демографічна ситуація, що склалася в Запорізькій області, є однією з найважливіших соціальних проблем. Як бачимо з таблиці 3 рівень народжуваності зменшився на 9,04% протягом одного року, у той час як смертність збільшилась на 21,5%. Загальна чисельність населення впливає на кількість подорожуючих в межах області. Адже чим більше людей проживає на території, тим більше поїздок буде здійснено.

Важливим фактором є рівень урбанізації, адже стиль життя в місті відрізняється від сільського. У великих містах насамперед зростає психологічне навантаження на людей, у результаті чого виникає потреба у релаксації та відпочинку. Жителі сільської місцевості навпаки прагнуть розширити свій кругозір, побачити щось нове та нетипове для себе, тож для цього вирушають у подорожі великими містами. Кількість населення, що проживає на сільських та міських територіях Запорізької області наведено на рисунку 2 [10].

Чисельність міського населення дещо переважає над сільським. Кількість проживаючих людей у містах становить до 75% від усієї кількості наявного населення (див. табл. 3). І лише 25% живе у сільській місцевості.

В Запорізькій області досить гостро стоїть питання проблем сіл, серед яких: низький розвиток малого та середнього бізнесу, у тому числі у сільському господарстві; низька якість послуг через відсутність необхідної матеріально-технічної бази та інфраструктури; обмежений доступ до нормальних житлових умов, медичних та освітніх послуг; міграція сільського населення із сіл; відсутність державної підтримки. Все це створює перешкоди для нормального розвитку туристичної діяльності [5].

Проте зараз область прагне до популяризації сільського (зеленого), екотуризму, створюючи привабливий імідж сільських територій для інвесторів, підприємців-новаторів, молоді. Ці місця цікаві насамперед через природну та етнічну спадщину, сприятливий клімат й екологічно чистіше повітря, ніж у місті.

На сучасному етапі розвитку туризму в Запорізькій області є безліч його видів для будь-якої статі й віку, проте більшість з них є доступними лише для молоді категорії людей, аніж для людей похилого віку. Розподіл населення регіону за віковими групами продемонстровано у таблиці 4 [9].

Як бачимо, населення віком 0–14 років має найменшу часту від всієї кількості людей проживаючих в області (в середньому від 14 до 17%). Найбільше проживає людей віком від 18 до 60 років (80–85%). Кількість людей похилого віку у відсотковому відношенні становить 15–20%.

Таблиця 3

Демографічні показники Запорізької області за 2020–2021 рр., тис. осіб

Показники	Рік		Відхилення	
	2020	2021	Абсолютне, тис. осіб	Відносне, %
Кількість народжених	10 523	9 571	-952	-9,04
Кількість померлих	29 388	35 717	6 329	21,5

Джерело: сформовано автором

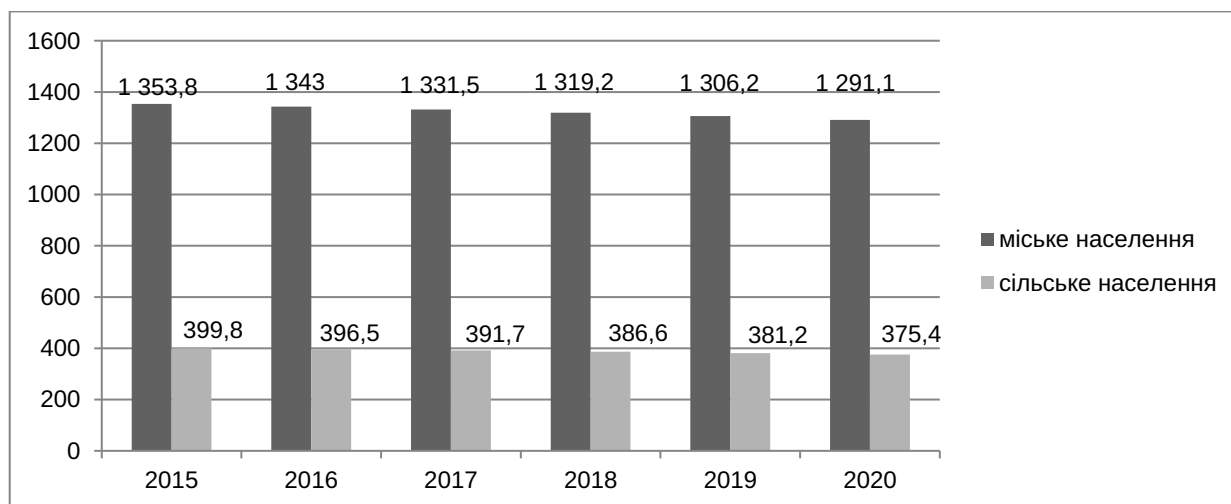

Рис. 2. Динаміка чисельності міського та сільського населення Запорізької області за 2015–2020 рр., тис. осіб

Джерело: побудовано автором

Таблиця 4

Структура наявного населення Запорізької області за віковими групами (2015–2020 рр.), тис. осіб

Рік	Розподіл постійного населення за окремими віковими групами								
	всього населення	0-14 років	0-15 років	0-17 років	16-59 років	15-64 роки	18 років і старше	60 років і старше	65 років і старше
2015	1753,6	252,2	265,8	293,0	1075,9	1209,1	1459,9	411,2	291,6
2016	1739,5	253,9	267,5	294,2	1056,1	1190,2	1444,5	415,1	294,6
2017	1723,2	253,2	267,7	294,7	1036,4	1171,4	1427,7	418,3	297,8
2018	1705,8	250,6	265,5	293,2	1017,6	1153,7	1411,9	422,0	300,8
2019	1687,4	245,9	261,5	290,5	999,5	1135,8	1396,1	425,6	304,9
2020	1666,5	240,6	256,0	286,2	981,3	1120,2	1379,5	428,4	304,9

Джерело: сформовано автором

У Запорізькій області літні люди можуть відвідувати екскурсії, музеї та театри. Оскільки у регіоні набирає популярності сільський туризм, це теж було б досить привабливо для них. Але таким туристам потрібно надавати не тільки комфортні умови, а ще й персональну увагу, можливість отримання медичного обслуговування, створювати місця відпочинку переважно в тихій місцевості та за доступними цінами. Обмеження в коштах є для них найбільшою перешкодою для здійснення подорожей.

У таблиці 5 можна побачити кількість населення Запорізької області за статеву структуру [10].

Жінки за чисельністю незначно переважають над чоловіками (55%). Це пов'язано з тим, що в регіоні середня тривалість життя для жінок складає 75 років, тоді як для чоловіків – 65 років.

Також частка жінок більша не дивлячись на міграційний рух, адже за даними статистики кількість вибулих жінок станом на 2020 рік становить 8 846 осіб, тоді як чоловіків – 6 191 осіб [10].

Наступним соціокультурним фактором, що має безпосередній вплив на туристичну галузь є рівень

зайнятості населення. Зі збільшенням безробіття зменшується платоспроможність, що унеможливає поїздки для туристів. Та навпаки, зростання туризму, як галузі економіки, має вплив на рівень зайнятості, створюючи нові робочі місця. Загальну динаміку рівня зайнятості та безробіття населення Запорізької області відображено на рисунку 3 [9].

Як видно з рисунку 3, протягом останніх п'яти років відбувалось коливання серед кількості зайнятих та безробітних людей. Наприклад, у 2017 році частка працюючих становила 90% від загальної кількості економічно активного населення. Найменша кількість зайнятих зафіксована у 2020–2021 рр. Це зумовлено початком карантинного періоду по всій країні та світу, коли зачинилося багато підприємств й відповідно стало більше безробітних.

Успішний розвиток туризму залежить певною мірою від рівня обслуговування та кваліфікації працівників галузі. Він передбачає якісну підготовку кадрів, що у Запорізькій області забезпечується вищою освітою за спеціальностями 242 «Туризм» та 241 «Готельно-ресторанна справа».

Розподіл постійного населення Запорізької області за статевою структурою за 2015–2020 рр., тис. осіб

Рік	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Чисельність постійного населення	1 752,9	1 738,7	1 722,4	1 705,1	1 686,6	1 665,7
у тому числі:						
чоловіки	800,6	793,9	786,5	778,5	770,1	760,3
жінки	952,3	944,8	935,9	926,6	916,5	905,4

Джерело: сформовано автором

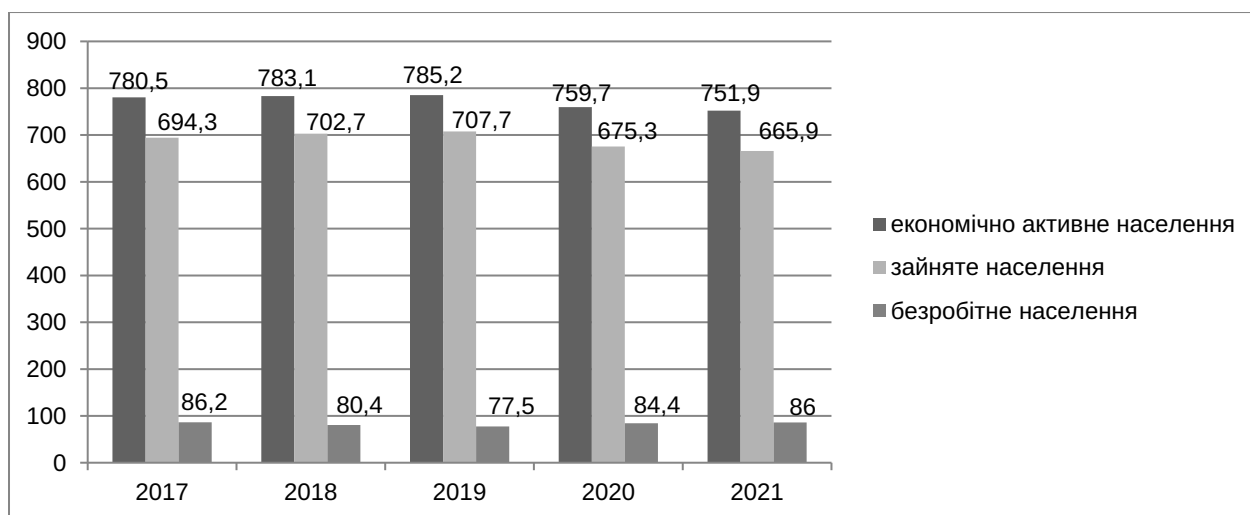

Рис. 3. Динаміка рівня зайнятості та безробіття населення Запорізької області за 2017–2021 рр., тис. осіб

Джерело: побудовано автором

На розвиток туризму у сучасному світі дуже впливає технологізація. Всюди повинні впроваджуватись сучасні технології обслуговування для повного задоволення потреб сучасного мандрівника. У туристичному обслуговуванні Запорізької області наразі використовують такі технології: комп'ютерні системи з швидкого бронювання квитків на транспорт, культурні заходи; бронювання місць у готелях; інтерактивні дошки для інформування туристів; QR-коди на визначних пам'ятках для отримання більшої інформації про них та ін.

Впровадження такої системи дозволило економити час на обслуговування, оптимізувати формування туристичних маршрутів та знизити собівартість туристичних послуг.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, для аналізу факторів зовнішнього середовища розвитку туризму Запорізької області використано метод PEST-аналізу. В результаті проведеного дослідження виявлено політичні, економічні, соціально-культурні та технологічні фактори зовнішнього середовища та їх вплив на розвиток туризму Запорізької області.

Серед політичних факторів, що можуть стримувати розвиток туризму в Запорізькій області насамперед є військовий стан на території України,

що зумовлює негативний вплив через можливість громадян виїзду з країни і відповідно неможливість подорожувати, а також зменшення кількості в'їзних туристів. Аналізуючи розвиток туристичної галузі Запорізької області було підкреслено, що туризм – це сфера економіки, яка об'єднує практично всі галузі. Саме тому економічні фактори зовнішнього середовища мають великий вплив на туризм у регіоні. На базі проведеного аналізу можливо запропонувати альтернативні варіанти управлінських рішень стратегічного характеру, оцінити ринок, визначити потенціал та перспективи розвитку туризму Запорізької області.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Головне управління державної податкової служби Запорізької області. URL: <https://zp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/447114.html> (дата звернення 29.09.2022).
2. Гуріна Є. С. Специфіка системи оподаткування туристичного бізнесу в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 12 (39). С. 734–738.
3. Гуменюк Г. М. Жіночий туризм : новий тренд чи необхідність? *Карпатський край*. 2018. № 1–2. С. 128–136.
4. Департамент культури і туризму Запорізької міської ради. URL: <https://zp.gov.ua/uk/organizations/>

item/107/departament-kulturi-i-turizmu-zaporizkoi-miskoi-radi (дата звернення: 29.09.2022).

5. Довгаль О. В. Сільський туризм як перспективний напрям підприємництва у соціально-економічному механізмі розвитку села. *Бізнес Інформ*. № 4. С. 316–320.

6. Індекс інфляції по Запорізькій області. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/zaporozhskaya/> (дата звернення: 29.09.2022).

7. Козловський Є. В., Булгакова Н. В. Законодавче забезпечення туристичної діяльності в іноземних державах. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1061> (дата звернення: 29.09.2022).

8. Литвак Б. Г. Стратегический менеджмент. URL: https://stud.com.ua/18616/menedzhment/strategichniy_analiz_prognozuvannya_situatsiyi_tsentri#62 (дата звернення: 29.09.2022).

9. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 29.09.2022).

10. Офіційний сайт Головного управління статистики у Запорізькій області. URL: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 29.09.2022).

11. Податковий Кодекс України від 02.12.2010. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n4635> (дата звернення 29.09.2022).

12. Стратегія розвитку туризму Запорізької області на 2021–2027 роки. 2019. С. 1–6.

13. Шелеметьєва Т. В., Гресь-Євреїнова С. В., Мамотенко Д. Ю. Аналітичний інструмент стратегічного менеджменту: використання PEST-аналізу в туризмі. *Причорноморські економічні студії*. Вип. 53. 2020. С. 38–46.

14. Шелеметьєва Т. В., Трохимець О. І., Біленко М. О. Регіональна політика та оцінювання сталого розвитку туризму Запорізької області. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2022. № 2. С. 51–58.

REFERENCES:

1. Gholovne upravlinnja derzhavnoji podatkovoji sluzhby Zaporizkoi oblasti [Main Department of the State Tax Service of the Zaporizhia Region]. Available at: <https://zp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/447114.html> (accessed 29 September 2022).

2. Ghurina Je. S. (2016) Specyfika systemy opodatkuвання turystychnogho biznesu v Ukraini [Specifics of the tourism business taxation system in Ukraine]. *A young scientist*, no. 12 (39), pp. 734–738.

3. Ghumenjuk G. M. (2018) Zhinochij turizm : novyj trend chy neobkhdnistj? [Women's tourism: a new trend or necessity?]. *Carpathian region*, no. 1–2, pp. 128–136.

4. Departament kuljturny i turyzmu Zaporizkoi miskoi rady [Department of Culture and Tourism of Zapor-

izhzya City Council]. Available at: <https://zp.gov.ua/uk/organizations/item/107/departament-kulturi-i-turizmu-zaporizkoi-miskoi-radi> (accessed 29 September 2022).

5. Dovghalj O. V. Siljskij turizm jak perspektyvnyj naprjam pidpryjemnyctva u socialjno-ekonomichnomu mekhanizmi rozvytku sela [Rural tourism as a perspective direction of entrepreneurship in the socio-economic mechanism of rural development]. *Business Inform*, no. 4, pp. 316–320.

6. Litvak B. G. Strategicheskiy menedzhment [Strategic management]. Available at: https://stud.com.ua/18616/menedzhment/strategichniy_analiz_prognozuvannya_situatsiyi_tsentri#62 (accessed 29 September 2022).

7. Kozlovskij Je. V., Bulghakova N. V. (2017) Zakonodavche zabezpechennja turystychnoji dijalnosti v inozemnykh derzhavakh [Legislative provision of tourist activities in foreign countries]. *Public administration: improvement and development*, no. 4. Available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1061> (accessed 29 September 2022).

8. Oficijnyj sajt Gholovnogho upravlinnja statystyky u Zaporizkij oblasti [Official website of the Main Department of Statistics in Zaporizhia Oblast]. Available at: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/> (accessed 29 September 2022).

9. Oficijnyj sajt Derzhavnoji sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 29 September 2022).

10. Oficijnyj sajt Gholovnogho upravlinnja statystyky u Zaporizkij oblasti [The official website of the Main Department of Statistics in the Zaporizhia Region]. Available at: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/> (accessed 29 September 2022).

11. Podatkovyj Kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 [Tax Code of Ukraine dated 02.12.2010]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n4635> (accessed 29 September 2022).

12. Strateghija rozvytku turyzmu Zaporizkoi oblasti na 2021–2027 roky [Tourism Development Strategy of Zaporizhia Oblast for 2021–2027]. Available at: http://www.berda.gov.ua/files/admin/Tourism_development_strategy_Zp.pdf (accessed 29 September 2022).

13. Shelemetjjeva T. V., Ghresj-Jevreinova S. V., Mamotenko D. Ju. (2020) Analitychnyj instrument strategichnogho menedzhmentu: vykorystannja PEST-analizu v turyzmi [Analytical tool of strategic management: use of PEST analysis in tourism]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 53, pp. 38–46.

14. Shelemetjjeva T. V., Trokhymecj O. I., Bilenko M. O. (2022) Reghionaljna polityka ta ocinjuvannja stalogho rozvytku turyzmu Zaporizkoi oblasti [Regional policy and assessment of sustainable development of tourism in the Zaporizhia region]. *Derzhava ta rehiony. Serija: Ekonomika ta pidpryjemnytstvo*, no. 2, pp. 51–58.